

LOOKING NORTH. LITERARY AND CULTURAL RELATIONS BETWEEN ROMANIA AND FINLAND

Paul Nanu, PhD, University of Turku, Finland

Abstract: Sharing similar historical development, fairly equally placed under the eastern bloc pressure, Romania and Finland slowly became involved in a process of mutual cultural reception. Two relatively exotic presences, with short literary traditions, the two cultures, inherently and abruptly divergent, have undergone important changes during the past century, precisely the period during which they got to acknowledge each other most. The present article is presenting key aspects of literary and cultural relations, historical constraints and topics related to diplomacy. The emphasis goes on Finland seen from Romanian perspective and we present some highlights of the activity of Raoul Bossy, Romanian ambassador to Finland between the Worlds Wars.

Keywords: Finland, Bossy, literary reception, Romania, diplomacy.

1. Introducere

Prezenta lucrare are ca scop, așa cum se menționează și în titlu, reliefaarea unor aspecte referitoare la interferențele între cultura finlandeză și cea română. Demersul nu a fost unul ușor, românii și finlandezii neavând întotdeauna, de-a lungul scurtei lor istorii, contacte stabile și constante pe plan cultural.

Geografic și cultural parte a Scandinaviei, Finlanda nu are o imagine clară în România, ea fiind adesea asimilată celorlalte țări nordice. Confuziile nu sunt puține, dar, chiar și așa, Finlanda este pentru români un spațiu inedit și, mai ales, respectat. Am dori să menționăm că nu există niciun motiv real pentru această surprinzătoare stare de lucruri; românii și finlandezii se cunosc extrem de puțin, Finlanda având totuși un serios avantaj în ceea ce privește capitalul de imagine. De exemplu, pentru români nu este întotdeauna clar care sunt diferențele între anumite țări scandinave. La fel cum pentru finlandezi conceptele de „român” sau „rom” nu sunt clar delimitate.

În ceea ce privește necesitatea unei astfel de cercetări, trebuie menționat faptul că nu există lucrări extinse publicate pe tema receptării literaturii și culturii finlandeze în România, de exemplu. S-au publicat articole sau recenzii, iar volume s-au dedicat mai mult ariei istorice sau diplomatice, dar literatura finlandeză, de exemplu, nu a fost abordată decât fragmentar, niciodată într-o lucrare de sinteză, în ciuda intensificării relațiilor culturale dintre cele două țări din ultima perioadă.

2. Privind spre celălalt

2.1. Valori finlandeze

Strivită de umbrela suedeză pe de o parte și de cea rusească pe de alta, limba și cultura finlandeză reușesc, miraculos, să ia contur și, mai mult decât atât, să devină uniforme, afirmate, proactive. Finlandezii sunt mari cititori, statistic cei mai mari din lume; un rezultat surprinzător dacă avem în vedere de unde s-a plecat. O populație extrem de redusă, răspândită într-un teritoriu larg, vitregit, sterp, cu ierni năprasnice, dar având o rezervă valoroasă în lemnul pădurilor nesfârșite și un spirit unic, numit ”sisu” – determinarea finlandezului de a nu

se lăsa niciodată descurajat și de a-și continua netulburat planul întotdeauna bine calculat – au făcut din Finlanda o curiozitate socială veritabilă. Momentul cu adevărat important în istoria Finlandei a fost dobândirea independenței în 1917. Acest an marchează începutul unei secol în care finlandezii au plecat de la statutul de mică populație nordică la o veritabilă națiune al cărei model trebuie luat în seamă. Dezvoltarea rapidă a științei și tehnologiei, promovarea și menținerea unui statut de neutralitate, apartenența la grupul țărilor nordice, trecerea rapidă la cote de alfabetizare de 100%, deschiderea spre studiul limbilor străine, sistemul de protecție socială, sunt doar câțiva din factorii, chiar dacă aleator amintiți, ai progresului Finlandei spre ceea ce este astăzi. Societatea românească, deși interesată, în principiu, de civilizația finlandeză, nu a învățat, din păcate, nimic de la aceasta.

Finlanda a luptat cu îndârjire pentru fiecare metru pătrat de teritoriu și, deși supusă presiunilor Rusiei, a fost probabil surpriza cea mai mare a celui de-al Doilea Război Mondial, zădărniciind planurile inițiale de cucerire și întârziind cu câteva luni desfășurarea evenimentelor. Chiar dacă în cele din urmă a trebuit să cedeze, Finlanda și Războiul de Iarnă s-au constituit în adevărate modele de conduită și verticalitate. România, la un moment dat într-o situație similară, a avut o atitudine total diferită, mult mai puțin eroică. Mai târziu, menținerea cu hotărâre a statutului de țară neutră și dezvoltarea rapidă a societății au ridicat și mai mult rangul pe plan internațional al Finlandei. În zilele noastre, simpla menționare a numelui acestei țări e sinonimă cu un set de valori promovate și recunoscute mondial, iar acesta este un motiv în plus pentru elaborarea prezentului articol.

2. 2. E posibilă o comparație?

Culturile română și finlandeză au avut, de-a lungul timpului, contacte mai degrabă sporadice. Ca români, atunci când ne îndreptăm privirea spre relațiile cu alte culturi, suntem tentați, în mod automat, să considerăm cultura română ca oarecum inferioară, propulsată de o limbă nevorbită altundeva; pe scurt, o cultură care pierde în orice confruntare culturală directă. Atunci când vine vorba de Finlanda, însă, putem afirma că șansele sunt foarte echilibrate, România având, nu de puține ori, un avans considerabil. La o privire mai atentă, observăm că în spațiul românesc, s-a tradus mai multă literatură finlandeză, am părut mai interesați de Finlanda decât ea de noi. Asimilată spațiului nordic, scandinav, cultura finlandeză a fost luată „la pachet” cu celalalte: daneză, norvegiană și suedeză. Beneficiind de un renume cum puține alte culturi au, cu o moralitate de netăgăduit, impunându-se, social vorbind, cu al său *model nordic*, Finlanda a plăcut întotdeauna românilor, sau cel puțin celor care au fost interesați de o privire mai atentă. Reciproca nu e întotdeauna valabilă, însă. Deși finlandezii au lăsat mai de timpuriu mărturie scrise despre noi, mai ales sub formă de jurnal de călătorie, la nivel cultural mai înalt, în România s-au publicat mai multe lucrări consistente despre Finlanda.

Factorii care au dus la o cunoaștere reciprocă sincopată au fost, în principal, istorici: emergență culturală târzie, afirmare tardivă a identității și independenței naționale, cele două războaie mondiale, sfera de influență sovietică, Cortina de Fier, comunismul românesc și, în cele din urmă, Uniunea Europeană și problemele antrenate de libera circulație a persoanelor.

3. Literatura finlandeză văzută de români

Literatura finlandeză nu are nici pe departe amploarea altor literaturi ale Europei, de exemplu. Mai mulți factori, istorici și sociali, au făcut ca această literatură să rămână oarecum în miniatură. Plecând de la împrejurările vitrege în care poporul finlandez și-a cunoscut dezvoltarea, trecând prin contextul istoric care nu a fost unul blând și terminând cu o predispoziție pentru viața interioară, spre izolare, dar nu în mod necesar înspre reflecție sau introspecție, literatura finlandeză a devenit într-o măsură mai mare cunoscută abia în secolul XX. O evoluție timidă, marcată, printre altele, și de caracterul limbii finlandeze, o limbă criptică, nepopulară și nevorbită în alte spații. În literatură, s-au folosit de-a lungul timpului trei limbi: latina, suedeza și finlandeza, cu emfază pe ultimele două, totuși.

Pentru a delimita spațiul, literatura finlandeză a fost scrisă în mare măsură în Finlanda. Ea nu cunoaște mobilitate sau extindere spațială. Oficial, trebuie incluse aici și producțiile orale, tradiția orală subiacentă ariei populare. Dar intervine aici un aspect de factura antropologică și geopolitică. Finlanda este o țară relativ mare, dar cu o populație mică. Amplasarea populației în zona sudică, mai prietenoasă din punct de vedere climatic, a făcut ca în zona centrală și mai ales nordică, comunitățile să se afle la distanțe considerabile unele de altele, fapt care a determinat la lipsă de comunicare și izolare, precum și apariția dialectelor și a graiurilor locale.

Literatura finlandeză a avut un parcurs mai aparte, supus multiplelor schimbări socio-politice. Literatura veche se rezumă la câteva poeme populare. Literatura cultă e foarte puțin prezentă până în Epoca Luminilor; totuși anumiți intelectuali ai epocii s-au aplecat asupra literaturii sumare existente și au cules-o, permițând în zilele noastre o relativ precisă inventariere a începuturilor literaturii finlandeze.

Din punct de vedere bibliografic, istoria literară a Finlandei este doar într-un grad redus reprezentată. Evident, în limba finlandeză există istorii literare publicate cu precădere în a doua jumătate a secolului XX. O parte dintre acestea au fost traduse în limba engleză sau în alte limbi majore de circulație. O lucrare de referință¹ în domeniu, scrisă în limba finlandeză este *Suomen kirjallisuuden historia*. În limba engleză, menționăm aici pe Jaakko Ahokas². Opera sa, *A History of Finnish Literature*, este unul din pilonii principali de susținere ai istoriei literaturii finlandeze. În limba română, previzibil oarecum, sursele sunt rare. S-au publicat articole, recenzii sau traduceri din beletristică, dar din punctul de vedere al istoriei literaturii, conduse sistematic, spațiul românesc este oarecum deficitar.

Una dintre cele mai autorizate surse, în ceea ce privește reflectarea literaturii finlandeze în România sau viceversa, este un volum publicat în 2005 intitulat *Confluente româno-finlandeze. Trei secole de contacte, 85 de ani de relații diplomatice*³, care inventariază minuțios, cronologic, faptele de ordin istoric și cultural. Practic, în limba română nu au apărut volume consistente dedicate Finlandei, cu excepția unor volume de memorii sau jurnale de călătorie și a revistei „Secolul 20” care a dedicat în 1982 un întreg număr Finlandei. Dar s-au tradus în română operele majore ale autorilor finlandezi. Există, însă, o destul de

¹ Kai Laitinen, *Suomen kirjallisuuden historia*, Otava, Helsinki, 1981.

² Jaakko Ahokas, *A History of Finnish Literature*, American-Scandinavian Foundation by Indiana University, Research Center for the Language Studies, 1973.

³ *Confluente româno-finlandeze. Trei secole de contacte, 85 de ani de relații diplomatice, Romanialais-Suomalaisia yhtymäkohtia. 300 vuotta kosketuksia, 85 vuotta diplomaattisuhteita. Romanian-Finnish confluences. Three centuries of connections, 85 years of diplomatic relationships.* Alexandru Popescu, realizarea textelor, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.

bogată activitate publicistică. De departe, sursa în limba română cu cele mai multe ocurențe privind literatura, cultura și istoria finlandeză este revista „Columna”⁴, animată și adusă la nivel de punct de referință pe acest subiect de lectorii de limba română care au activat la Universitatea din Turku, în cursul anilor 80, 90 și 2000. Această activitate susținută a făcut posibilă culegerea unui număr impresionant de articole, pe teme diverse, revista devenind și gazda unor scrieri despre cultura română așa cum e ea văzută de anumiți gânditori, profesori și, în general, oameni de cultură finlandezi.

4. Cultură și diplomație

Relațiile culturale și diplomatice dintre România și Finlanda nu au fost foarte numeroase de-a lungul timpului dar, cu toate acestea, datorită evidentelor similitudini de ordin geopolitic, au avut aceeași grilă de raportare la sferele de influență ale celui de-al Doilea Război Mondial, de exemplu. Cultural, popoare „exotice” unul pentru celălalt, România și Finlanda s-au lansat într-un proces timid și fragmentat de cunoaștere reciprocă la diverse momente ale istoriei. Raoul Bossy este, prin excelență, cel care a facilitat cel mai mult, prin demersuri active, apropierea între cele două culturi în perioada interbelică. În actualitate, numele unor diplomați, precum Alexandru Popescu sau Neagu Udroiș sau al unor cărturari precum Silviu Miloșiu, au actualizat practic, prin articolele și volumele publicate, harta interacțiunilor româno-finlandeze. În paragrafele următoare vom prezenta câteva repere din activitatea de mediator cultural a lui Raoul Bossy.

4.1. Cine este Raoul Bossy?

Raoul Bossy, ambasador al României, nu a petrecut decât doi ani în Finlanda, în perioada interbelică (1934-1936). Activitatea sa nu s-a rezumat doar la contactele diplomatice și, deci, la accentuarea relațiilor de ordin politic și chiar strategic, pe alocuri, dintre România și Finlanda. Raoul Bossy duce și o intensă activitate culturală, face cunoscută cultura română în nordul îndepărtat prin măsuri culturale concrete, încurajând schimburile de idei, organizând o mare și răsunătoare expoziție de cultură românească la Helsinki și adunând în volum scrieri răsfirate ale finlandezilor despre români, aducând comentarii prețioase la acest demers.

4.2. Mărturii finlandeze

Mărturii finlandeze și alte scrieri nordice despre români grupează însemnările lui Raoul V. Bossy, diplomat român ce a contribuit în mod substanțial la încheierea relațiilor de prietenie dintre România și Finlanda. Numirea ca membru în Consiliul de Coordonare, Control și Coordonarea Personalului Ministerului Afacerilor Străine îi trasează sarcina de a coordona oficiile diplomatice din Stockholm, Helsinki și Berlin. Misiunea sa diplomatică îl pune în legătură cu țările nordice, acesta fiind numit la data de 1 februarie 1934 ministru plenipotențiar și trimis extraordinar în capitala Finlandei. Silviu Miloșiu, autorul *Cuvântului înainte* al acestui volum și cel mai important cercetător contemporan pe probleme de fino-românistică afirmă că „activitatea lui Raoul Bossy în fruntea Legației României la Helsinki a contribuit la un progres remarcabil al relațiilor româno-finlandeze în ceea ce privește

---

⁴ Revistă editată de Lectoratul de limba română din cadrul Facultății de Științe Umaniste, Universitatea din Turku, Finlanda.

schimburile culturale, cooperarea politică și chiar, într-o oarecare măsură, a relațiilor comerciale”⁵. La sfârșitul lui 1936, guvernul finlandez decide desființarea vizelor pentru pașapoartele diplomaților români.

În cadrul misiunii sale diplomatice, Bossy a luat parte la mai multe evenimente culturale din Finlanda, cum ar fi sărbătorirea unui secol de la apariția *Kalevlei* sau Expoziția românească de la Helsinki în cadrul căreia s-au prezentat obiecte de artă populară și modernă, concerte de muzică clasică românească și s-au lansat două lucrări despre România scrise de Väiniö Tanner⁶ și V. J. Mansikka⁷. Diplomatul român a încercat mereu să gestioneze cu tact și să promoveze interesele României în Finlanda și s-a bucurat de mare apreciere în rândul elitelor politice finlandeze, fiind decorat de însuși președintele Finlandei cu „Ordinul Trandafirului Alb al Finlandei”. Bossy a fost observat de diverse publicații finlandeze care au făcut cunoscută personalitatea sa finlandezilor prin interviurile pe care acesta le-a acordat.

Lucrarea *Mărturii finlandeze și alte scrieri nordice despre români* scoate la iveală observațiile călătorilor finlandezi despre poporul român, dar și confluențele dintre cele două popoare, necunoscute până la acea vreme. În *Prefața* acestei lucrări, Raoul Bossy afirmă că a avut șansa de a găsi mărturii ale finlandezilor care au vizitat Principatele, mărturii datând din secolul al XVIII-lea. Acestea aparțin, în mare parte, corpului militar al armatei rusești care a călătorit prin Principate. Finlandezii, la acea vreme, erau anexați Imperiului Țarist, aceștia participând, la rândul lor, la operațiunile militare întreprinse de Imperiu. În încheiere, acesta aduce mulțumiri Arhivelor Statului finlandez și Bibliotecii din Helsinki care au contribuit la realizarea acestui volum prin manuscrisele care i-au fost puse la dispoziție.

Cercetările lui Raoul Bossy au scos la iveală existența a 36 de ofițeri finlandezi care au făcut parte din armata rusă și care au luptat împotriva Turciei între 1828 și 1829. Trei dintre aceștia, coloneii Gustav-Adolf Ramsay și Frederik G. Nyberg și căpitanul Berndt Johan Rosenström, sub forma unor amintiri scrise în corespondență sau jurnal, au descris experiența lor din Principate, oamenii și locurile de aici. În general, impresiile acestora despre Moldova și Dobrogea sunt favorabile, cu toate că uneori au condamnat murdăria din târguri și mahalale, lipsa lor de organizare, primitivismul hanurilor și ulițele înguste și încâlците. Finlandezii care au făcut parte din trupele rusești plecate împotriva Turciei între 1877 și 1878 au fost mult mai numeroși decât cei din războiul precedent. Aceștia au descris și ei oamenii și locurile în care au poposit, dar au împărtășit și impresii de pe câmpul de luptă sau tacticile militare ale celor două armate⁸.

4.3. Amintiri din viața diplomatică

În 1999 apărea la editura Humanitas un volum de memorii scris de Raoul Bossy în care, pe parcursul a două tomuri, sunt prezentate retrospectiv momente cheie ale carierei sale diplomatice, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*. Apare aici și „episodul” Helsingfors, adică Helsinki, survenit în perioada 1934-1936. Bossy mărturisește cum, încă înainte de a părăsi Bucureștiul, a fost încurajat de către N. Titulescu să găsească o formulă

⁵ Raoul Bossy, *Mărturii finlandeze și alte scrieri nordice despre români*. Cuvânt înainte, notă asupra ediției și note de Silviu-Marian Miloiu, Târgoviște, Editura Valahia University Press, 2008, p. 9.

⁶ Väiniö Tanner, *Rumänien land und folk* (România - țara și poporul), Helsinki, 1935.

⁷ V. J. Mansikka, *Romania: maa ja kansa. Lyhyt yleiskatsaus* (România: țara și poporul. Scurtă privire de ansamblu), Helsinki, Tilgmannin Kirjapaino, 1935.

⁸ Cf. Raoul Bossy, *op. cit.*, pp. 5-159.

propice de încheiere a unor acorduri cu Finlanda „un pact de amicitie, conciliațiune și arbitraj, evitându-se pe cât posibil de a trezi susceptibilități Rusiei”⁹.

Ajuns la destinație, Bossy urma să constate oarecum cu surprindere că este primit cu foarte multă amabilitate și trage concluzia că Rafael Hakkarainen, șef al Protocolului din cadrul Ministerului Afacerilor Străine, „pare măgulit că, după atâția ani, România instalează o Misiune diplomatică la Helsinfors (...). Prezența mea (...) o interpretează, prin urmare, ca dovada prestigiului crescând de care se bucură tînărul Stat finlandez”¹⁰. Raoul Bossy, grație contactelor cu ceilalți membri ai diplomației, reprezentanți ai altor țări pe tărâm finlandez, realizează situația delicată a Finlandei în acea perioadă. Prin contacte diplomatice, formale sau mai puțin formale, ajunge să realizeze conturul Finlandei așa cum este văzută din exterior, dar și din interior.

În toamna lui 1934 urma să aibă loc aniversarea centenarului marelui scriitor finlandez Aleksis Kivi. Participă cu o comunicare și Raoul Bossy; în plus „avusesem și grijă să public în *Convorbiri literare* un articol al meu despre Kivi, ca să arăt că autorul finlandez este cunoscut la noi”¹¹. Tot din seria aniversărilor, un an mai târziu, în 1935, se celebrează centenarul publicării *Kalevali*, Bossy descoperind că, tot în „Convorbiri literare”, apăruseră în traducere românească câteva fragmente din aceasta deja cu câteva decenii în urmă.

Volumul de memorii al lui Raoul Bossy este o sursă valoroasă pentru a înțelege felul în care era privit spațiul românesc în perioada interbelică. Diplomatul român va avea șansa să cunoască diferite personalități locale care îl vor introduce în stilul de viață finlandez, patriarhal, în special prin călătoriile în mijlocul naturii, la conacuri care-i amintesc autorului de cele boierești de acasă. Mai mult decât atât, multora dintre aceștia le este familiar universul țărilor române: „Mai multe dintre familiile aristocrației finlandeze avuseseră înaintași care, în calitate de ofițeri în armata imperială rusă, petrecuseră luni - sau ani - în țările române, pe vremea ocupațiilor muscălești, îndeosebi în 1828. Mi s-au pus la dispoziție, din arhivele familiale, scrisorile¹² pe care ei le trimiteau acasă din București, descriind stările de acolo”¹³. Pe 28 noiembrie 1936, Raoul Bossy avea să părăsească definitiv orașul Helsinki.

4.4. Expediții în Laponia și Scandinavia

Pe 17 iulie 1934, Raoul Bossy pleacă spre nordul îndepărtat finlandez, parcurgând mii de kilometri și descoperind ținutul unic al Laponiei. După călătoria cu trenul, mașina, vaporul, vizitând Rovaniemi, Inari, Ivalo, Bossy ajunge la oceanul arctic, în izolatele ținuturi ale nordului înghețat: „De când este lumea, n-a fost picior de român pe aici, și nici nu-mi vine să cred să mai fie altul vreme îndelungată! De altminteri, prea puțină omenire trebuie să se fi perindat pe meleagurile acestea sălbatice din vremurile preistorice pînă azi”¹⁴. Bossy parcurge un număr impresionant de ținuturi, descriind natura și triburile de laponi. Trece și în țara

⁹ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. 1. Ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, București, Humanitas, 1999, p. 236.

¹⁰ *Ibidem*, p. 237.

¹¹ *Ibidem*, p. 244.

¹² „Am publicat un număr mare din aceste voinice și interesante documente privitoare la viața din trecut a Principatelor, într-un volum tipărit în 1937, de Fundația I.C. Brătianu, sub titlul *Mărturii finlandeze despre România*”. *Ibidem*, pp. 248-249.

¹³ Raoul Bossy, *op. cit.*, p. 248.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 252-253.

vecină, având ocazia să admire și impresionantele coaste norvegiene. Românul Raoul Bossy mai întreprinde călătorii în restul țărilor scandinave, vizitând Stockholm, Uppsala, Copenhaga, dar și în afara lor - Carelia, Tallinn și Rusia, dar aceste peripluri sunt relatate doar pe scurt, din păcate.

5. Concluzii și piste viitoare de cercetare

Cultura finlandeză prin ochii românilor rămâne o temă demnă de explorat în continuare, în ciuda tuturor studiilor publicate până acum, cărora li se adaugă și prezenta lucrare. Cu atât mai mult cu cât dinamica percepției Finlandei de către români pare să se schimbe în mod semnificativ în ultimii ani. Reunite sub aceeași cupolă de constituirea Uniunii Europene, România și Finlanda sunt mai aproape decât niciodată dar, în același timp, apar și primele fricțiuni importante. Ultimii ani o arată pe Finlanda neîncrezătoare în șansele României de a accede la statutul de țară Schengen, fapt care nu poate trece neobservat. Mai mult decât atât, problemele cauzate de anumite persoane cu cetățenie română pe teritoriu finlandez pun și mai multe piedici în derularea unor reale și fiabile linii de colaborare. Pe de altă parte, anumite acte ale unor mari companii finlandeze au creat un stres semnificativ în această arie. Astfel, în 2011, compania aeriană Finnair întrerupe toate cursele Helsinki-București, iar Nokia se retrage de la Cluj-Napoca, ambele acțiuni survenind în aceeași săptămână și lăsând în urmă mari semne de întrebare și o stare de iritare generală în societatea românească. Revenind la un plan mai optimist, trebuie subliniat că domeniul în care s-au semnalat cele mai multe colaborări fino-române este cel artistic. Numeroase activități de promovare au avut loc în ultima decadă: expoziții de artă, festivaluri de film, mese rotunde.

Bibliografie

AHOKAS, Jaakko, *A History of Finnish Literature*, American-Scandinavian Foundation by Indiana University, Research Center for the Language Studies, 1973.

BOSSY, Raoul, *Mărturii finlandeze și alte scrieri nordice despre români*. Cuvânt înainte, notă asupra ediției și note de Silviu-Marian Miloiu, Târgoviște, Editura Valahia University Press, 2008.

BOSSY, Raoul, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. 1. Ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, București, Humanitas, 1999.

*** *Confluente româno-finlandeze. Trei secole de contacte, 85 de ani de relații diplomatice, Romanianais-Suomalaisia yhtymäkohtia. 300 vuotta kosketuksia, 85 vuotta diplomaattisuhteita. Romanian-Finnish confluences. Three centuries of connections, 85 years of diplomatic relationships*. Alexandru Popescu, realizarea textelor. Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.

LAITINEN, Kai, *Suomen kirjallisuuden historia*, Otava, Helsinki, 1981.

MANSIKKA, V. J., *Romania: maa ja kansa. Lyhyt yleiskatsaus* (România: țara și poporul. Scurtă privire de ansamblu), Helsinki, Tilgmannin Kirjapaino, 1935.

TANNER, Väinö, *Rumänien land und folk* (România - țara și poporul), Helsinki, 1935.